

فلسفه اسلامی

طرح درس‌هایی برای آموزش به کودکان

مهدی پرویزی

شناسنامه پژوهشی

عنوان تحقیق: فلسفه اسلامی: طرح‌درس‌هایی برای آموزش به کودکان

پژوهشگر: حکمت و دین‌پژوهی، گروه علمی: فلسفه

محقق: حجت‌الاسلام آقای مهدی پرویزی

ارزیابان علمی: حجت‌الاسلام آقای مسعود اسماعیلی و خانم دکتر یلدا دلگشایی

موضوع اصلی: آموزش فلسفه موضوع فرعی: آموزش فلسفه به کودکان پیش‌دستانی

مدت انجام تحقیق: ۲ سال

فهرست

پیشگفتار.....	۱۵
مقدمه.....	۱۹
تبیین موضوع.....	۱۹
پیشینه تحقیق.....	۲۱
ضرورت و هدف تحقیق.....	۲۴
روش تحقیق.....	۲۴
مسئله و سؤال‌های تحقیق.....	۲۵
فرضیه‌ها.....	۲۵
نوآوری تحقیق.....	۲۶
دورنمایی از سرفصل‌های فلسفه اسلامی برای آموزش به کودکان پیش‌دبستانی.....	۲۶
عمده مطالب این کتاب.....	۲۷
سخن پایانی.....	۲۷
فصل اول: وجود و عدم (هستی و نیستی).....	۳۳
۱. اهداف.....	۳۳
۱-۱. اهداف کلی.....	۳۳
۱-۲. اهداف آموزشی.....	۳۳
۱-۳. اهداف رفتاری.....	۳۴
۲. محتوای آموزش.....	۳۴
۳. روش آموزش.....	۳۵
فصل دوم: مفاهیم مطرح در احکام وجود.....	۳۹
الف) زیادت وجود.....	۳۹

۱. اهداف ۴۰
- ۱-۱. اهداف کلی ۴۰
- ۱-۲. اهداف آموزشی ۴۰
- ۱-۳. اهداف رفتاری ۴۰
۲. محتوای آموزش ۴۰
۳. روش آموزش ۴۱

ب) اشتراک معنوی وجود..... ۴۲

۱. اهداف ۴۲
- ۱-۱. اهداف کلی ۴۲
- ۱-۲. اهداف آموزشی ۴۳
- ۱-۳. اهداف رفتاری ۴۳
۲. محتوای آموزش ۴۳
۳. روش آموزش ۴۴

ج) اصالت وجود..... ۴۵

۱. اهداف ۴۵
- ۱-۱. اهداف کلی ۴۵
- ۱-۲. اهداف آموزشی ۴۵
- ۱-۳. اهداف رفتاری ۴۵
۲. محتوای آموزش ۴۵
۳. روش آموزش ۴۷

د) تشکیک وجود..... ۴۷

۱. اهداف ۴۸
- ۱-۱. اهداف کلی ۴۸
- ۱-۲. اهداف آموزشی ۴۸
- ۱-۳. اهداف رفتاری ۴۸
۲. محتوای آموزش ۴۸
۳. روش آموزش ۴۹

فصل سوم: اقسام وجود..... ۵۱

الف) وجود خارجی و ذهنی..... ۵۱

۱. اهداف ۵۲

۱-۱. اهداف کلی.....	۵۲
۱-۲. اهداف آموزشی.....	۵۲
۱-۳. اهداف رفتاری.....	۵۲
۲. محتوای آموزش.....	۵۳
۳. روش آموزش.....	۵۴
ب) وجود استقلالی و ربطی.....	۵۵
۱. اهداف.....	۵۵
۱-۱. اهداف کلی.....	۵۵
۱-۲. اهداف آموزشی.....	۵۵
۱-۳. اهداف رفتاری.....	۵۵
۲. محتوای آموزش.....	۵۶
۳. روش آموزش.....	۵۸
فصل چهارم: مواد ثلاث.....	۶۱
مواد ثلاث (وجوب، امکان و امتناع).....	۶۱
۱. اهداف.....	۶۱
۱-۱. اهداف کلی.....	۶۱
۱-۲. اهداف آموزشی.....	۶۲
۱-۳. اهداف رفتاری.....	۶۲
۲. محتوای آموزش.....	۶۲
۳. روش آموزش.....	۶۳
فصل پنجم: ماهیت و تعریف.....	۶۵
الف) ماهیت (چیستی).....	۶۵
۱. اهداف.....	۶۶
۱-۱. اهداف کلی.....	۶۶
۱-۲. اهداف آموزشی.....	۶۶
۱-۳. اهداف رفتاری.....	۶۶
۲. محتوای آموزش.....	۶۷
۲-۱. ماهیت.....	۶۷
۲-۲. غیریت ماهیت از وجود و عدم.....	۶۷
۳. روش آموزش.....	۶۸

ب) معانی معتبر در ماهیت..... ۷۰

۱. اهداف ۷۰

۱-۱. اهداف کلی ۷۰

۱-۲. اهداف آموزشی ۷۰

۱-۳. اهداف رفتاری ۷۰

۲. محتوای آموزش ۷۱

۲-۱. معنای ذاتی ۷۱

۲-۱-۱. جنس ۷۲

۲-۱-۲. فصل ۷۲

۲-۱-۳. نوع ۷۲

۲-۲. معنای عرضی ۷۲

۳. روش آموزش ۷۳

فصل ششم: مقولات عشر ۷۵

الف) جوهر و عرض ۷۶

۱. اهداف ۷۶

۱-۱. اهداف کلی ۷۶

۱-۲. اهداف آموزشی ۷۶

۱-۳. اهداف رفتاری ۷۶

۲. محتوای آموزش ۷۷

۳. روش آموزش ۷۸

ب) کم متصل قار (حجم، سطح و خط) ۷۹

۱. اهداف ۸۰

۱-۱. اهداف کلی ۸۰

۱-۲. اهداف آموزشی ۸۰

۱-۳. اهداف رفتاری ۸۰

۲. محتوای آموزش ۸۱

۳. روش آموزش ۸۴

ج) کم متصل غیرقار (زمان) ۸۵

۱. اهداف ۸۵

۱-۱. اهداف کلی	۸۵
۱-۲. اهداف آموزشی	۸۵
۱-۳. اهداف رفتاری	۸۶
۲. محتوای آموزش	۸۶
۳. روش آموزش	۸۸
(د) کم منفصل (عدد)	۹۰
۱. اهداف	۹۰
۱-۱. اهداف کلی	۹۰
۱-۲. اهداف آموزشی	۹۰
۱-۳. اهداف رفتاری	۹۰
۲. محتوای آموزش	۹۱
۳. روش آموزش	۹۲
(هـ) کیفیات محسوسه	۹۳
۱. اهداف	۹۳
۱-۱. اهداف کلی	۹۳
۱-۲. اهداف آموزشی	۹۳
۱-۳. اهداف رفتاری	۹۴
۲. محتوای آموزش	۹۶
۳. روش آموزش	۹۸
(و) کیفیات مختص به کمیات	۱۰۰
۱. اهداف	۱۰۰
۱-۱. اهداف کلی	۱۰۰
۱-۲. اهداف آموزشی	۱۰۰
۱-۳. اهداف رفتاری	۱۰۱
۲. محتوای آموزش	۱۰۲
۳. روش آموزش	۱۰۴
(ز) کیفیات استعدادی	۱۰۷
۱. اهداف	۱۰۷
۱-۱. اهداف کلی	۱۰۷
۱-۲. اهداف آموزشی	۱۰۷

- ۱۰۷..... ۱-۳. اهداف رفتاری.....
- ۱۰۷..... ۲. محتوای آموزش.....
- ۱۰۸..... ۳. روش آموزش.....
- ۱۱۰..... (ح) کیفیات نفسانی.....
- ۱۱۰..... ۱. اهداف.....
- ۱۱۰..... ۱-۱. اهداف کلی.....
- ۱۱۰..... ۱-۲. اهداف آموزشی.....
- ۱۱۰..... ۱-۳. اهداف رفتاری.....
- ۱۱۱..... ۲. محتوای آموزش.....
- ۱۱۱..... ۳. روش آموزش.....
- ۱۱۳..... (ت) اضافه (نسبت).....
- ۱۱۳..... ۱. اهداف.....
- ۱۱۳..... ۱-۱. اهداف کلی.....
- ۱۱۳..... ۱-۲. اهداف آموزشی.....
- ۱۱۳..... ۱-۳. اهداف رفتاری.....
- ۱۱۴..... ۲. محتوای آموزش.....
- ۱۱۴..... ۳. روش آموزش.....
- ۱۱۶..... (ی) این (مکان).....
- ۱۱۶..... ۱. اهداف.....
- ۱۱۶..... ۱-۱. اهداف کلی.....
- ۱۱۶..... ۱-۲. اهداف آموزشی.....
- ۱۱۷..... ۱-۳. اهداف رفتاری.....
- ۱۱۷..... ۲. محتوای آموزش.....
- ۱۱۸..... ۳. روش آموزش.....
- ۱۱۹..... (ک) متی (وقت).....
- ۱۱۹..... ۱. اهداف.....
- ۱۱۹..... ۱-۱. اهداف کلی.....
- ۱۲۰..... ۱-۲. اهداف آموزشی.....
- ۱۲۰..... ۱-۳. اهداف رفتاری.....
- ۱۲۰..... ۲. محتوای آموزشی.....

۱۲۲.....	۳. روش آموزش.....
۱۲۳.....	(ل) وضع (وضعیت).....
۱۲۳.....	۱. اهداف.....
۱۲۳.....	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۲۴.....	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۲۴.....	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۲۵.....	۲. محتوای آموزش.....
۱۲۶.....	۳. روش آموزش.....
۱۲۸.....	(م) جِدِه (احاطه).....
۱۲۸.....	۱. اهداف.....
۱۲۸.....	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۲۸.....	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۲۸.....	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۲۹.....	۲. محتوای آموزش.....
۱۳۰.....	۳. روش آموزش.....
۱۳۲.....	(ن) اُن یفعل (تأثیر گذاشتن).....
۱۳۲.....	۱. اهداف.....
۱۳۲.....	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۳۲.....	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۳۲.....	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۳۳.....	۲. محتوای آموزش.....
۱۳۴.....	۳. روش آموزش.....
۱۳۶.....	(س) اُن ینفعل (تأثیر پذیرفتن).....
۱۳۶.....	۱. اهداف.....
۱۳۶.....	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۳۷.....	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۳۷.....	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۳۸.....	۲. محتوای آموزش.....
۱۳۸.....	۳. روش آموزش.....
۱۳۹.....	فصل هفتم: وحدت و کثرت.....

الف) واحد و کثیر..... ۱۳۹

۱. اهداف ۱۳۹

۱-۱. اهداف کلی..... ۱۳۹

۱-۲. اهداف آموزشی..... ۱۴۰

۱-۳. اهداف رفتاری..... ۱۴۰

۲. محتوای آموزشی..... ۱۴۱

۳. روش آموزش ۱۴۳

ب) غیریت و تقابل..... ۱۴۵

۱. اهداف ۱۴۵

۱-۱. اهداف کلی..... ۱۴۵

۱-۲. اهداف آموزشی..... ۱۴۵

۱-۳. اهداف رفتاری..... ۱۴۵

۲. محتوای آموزش ۱۴۶

۲-۱. غیریت ۱۴۶

۲-۲. غیریت ذاتی و غیرذاتی..... ۱۴۷

۲-۳. اقسام تقابل..... ۱۴۷

۲-۳-۱. تناقض..... ۱۴۷

۲-۳-۲. تضایف..... ۱۴۷

۲-۳-۳. تضاد..... ۱۴۸

۲-۳-۴. ملکه و عدم ملکه..... ۱۴۸

۳. روش آموزش ۱۴۸

فصل هشتم: تقدم و تأخر..... ۱۵۳

سبق و لحوق و معیت..... ۱۵۳

۱. اهداف ۱۵۳

۱-۱. اهداف کلی..... ۱۵۳

۱-۲. اهداف آموزشی..... ۱۵۳

۱-۳. اهداف رفتاری..... ۱۵۴

۲. محتوای آموزش ۱۵۵

۲-۱. سبق، لحوق و معیت..... ۱۵۵

۲-۲. اقسام سبق و لحوق ۱۵۶

۲-۲-۱. سبق و لحوق زمانی..... ۱۵۶

۱۵۷	۲-۲-۲. سبق و لحوق بالطبع.....
۱۵۷	۲-۲-۳. سبق و لحوق بالعلیه.....
۱۵۸	۲-۲-۴. سبق و لحوق بالحقیقه.....
۱۵۸	۲-۲-۵. سبق و لحوق بالشرف.....
۱۵۹	۲-۲-۶. سبق و لحوق رتبی.....
۱۵۹	۳. روش آموزش.....
۱۵۹	۳-۱. سبق، لحوق و معیت.....
۱۶۰	۳-۲. اقسام سبق و لحوق.....
۱۶۰	۳-۲-۱. سبق و لحوق زمانی.....
۱۶۱	۳-۲-۲. سبق و لحوق بالطبع.....
۱۶۲	۳-۲-۳. سبق و لحوق بالعلیه.....
۱۶۳	۳-۲-۴. سبق و لحوق بالحقیقه.....
۱۶۴	۳-۲-۵. سبق و لحوق بالشرف.....
۱۶۴	۳-۲-۶. سبق و لحوق رتبی.....
۱۶۵	فصل نهم: حرکت
۱۶۵	الف) قوه و فعل
۱۶۵	۱. اهداف.....
۱۶۵	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۶۶	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۶۶	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۶۶	۲. محتوای آموزش.....
۱۶۷	۳. روش آموزش.....
۱۶۹	ب) حرکت و سکون
۱۶۹	۱. اهداف.....
۱۶۹	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۷۰	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۷۰	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۷۱	۲. محتوای آموزش.....
۱۷۱	۲-۱. حرکت و سکون.....
۱۷۲	۲-۲. لوازم حرکت.....
۱۷۲	۲-۳. موضوع حرکت.....

۱۷۲.....	۲-۴. مسافت حرکت.....
۱۷۳.....	۳. روش آموزش.....
۱۷۵.....	ج) زمان، سرعت و بطؤ.....
۱۷۶.....	۱. اهداف.....
۱۷۶.....	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۷۶.....	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۷۶.....	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۷۷.....	۲. محتوای آموزش.....
۱۷۷.....	۲-۱. زمان.....
۱۷۷.....	۲-۲. تندى و كندى.....
۱۷۸.....	۳. روش آموزش.....
۱۸۱.....	فصل دهم: علیت.....
۱۸۱.....	علت و معلول.....
۱۸۱.....	۱. اهداف.....
۱۸۱.....	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۸۲.....	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۸۲.....	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۸۲.....	۲. محتوای آموزش.....
۱۸۳.....	۳. روش آموزش.....
۱۸۵.....	فصل یازدهم: علم.....
۱۸۵.....	علم و عالم و معلوم.....
۱۸۵.....	۱. اهداف.....
۱۸۵.....	۱-۱. اهداف کلی.....
۱۸۵.....	۱-۲. اهداف آموزشی.....
۱۸۶.....	۱-۳. اهداف رفتاری.....
۱۸۶.....	۲. محتوای آموزش.....
۱۸۷.....	۳. روش آموزش.....
۱۸۹.....	کتابنامه.....
۱۹۱.....	نمایه اعلام.....
۱۹۳.....	نمایه موضوعی.....

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و استقرار نظامی بر اساس ارزش‌های معنوی و احکام الهی در ایران، بار دیگر تفکر دینی، به‌عنوان اندیشه‌ای امیدزا، حیات‌بخش و مرقی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر گردید.

تجدید حیات اندیشه و حیانی و ارزش‌های معنوی، از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌ستیزی در آنان و از دیگر سو، باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشری شده است.

بایستگی تحقیق دقیق، جامع و منسجم، پیرامون زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظام‌های اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستاخیز عظیم، و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باورداشت‌های دینی، به‌منظور تبیین عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین، و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی - پژوهشی و آموزشی کارآمدی را ایجاب می‌نمود.

بدین منظور، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، که نهادی علمی است، در قالب چهار پژوهشکده «حکمت و دین پژوهی»، «نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری» و مرکز پژوهش‌های جوان، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

پژوهشکده حکمت اسلامی، مشتمل بر سه گروه علمی با عنوان‌های «فلسفه»، «معرفت‌شناسی» و «عرفان» است که در جهت تحقق اهداف زیر فعالیت می‌نماید:

۱. بازپژوهی و بازپیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی؛
 ۲. تبیین و ساماندهی مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
 ۳. ایجاد بستر مناسب برای تعمق و پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
 ۴. پاسخ به شبهات القائی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛
 ۵. نقد مکاتب و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی.
- در راستای تحقق اهداف فوق، هریک از گروه‌ها، پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود و یا محققان عرصه حکمت و دین‌پژوهی، واگذار نموده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی، جهت دسترسی برای عموم دانش‌پژوهان حوزه حکمت و دین‌پژوهی، آن را منتشر می‌کنند.
- فلسفه تأثیر شگرفی در تحصیل خودشناسی و درک از کجایی و به کجایی خویش و نهایتاً، حصول اطمینان و آرامش روانی در هریک از افراد جامعه و رهایی از پوچی و سرگردانی دارد. دراین‌بین، مبانی فلسفی خاص «حکمت متعالیه» منجر به تغییر رویکرد علوم و طرح سؤال‌های جدیدی می‌گردد که آموزش اسلامی علوم، تولید علم و نهایتاً، اسلامی‌شدن دانش‌ها را در پی خواهد داشت.
- آموزش فلسفه، یکی از فعالیت‌های مهم آموزش و پرورش است که در حال حاضر، توجه شایانی به آن نمی‌شود و تقریباً این معرفت ارزشمند، جایی در میان آموزش‌های عمومی و رایج کشور ندارد و صرفاً، در سطوح عالی، آن هم به روش سنتی و بسیار محدود ارائه می‌گردد؛ لذا آثار انسان‌ساز آن در ساخت فرهنگی جامعه ظهوری ندارد. این امر هم به دلیل فقدان روش آموزش و هم به دلیل نبودن محتوای آموزشی است. این در حالی است که رهبر معظم انقلاب، ضمن تأکید بر آموزش فلسفه به کودکان، بر ساده‌سازی فلسفه و آموزش عمومی آن نیز، چندین بار، تأکید جدی نموده‌اند. حال، بر اساس

مشخصه‌های اندیشه‌های فلسفه اسلامی، می‌توان به این مهم، یعنی روش آموزشی و همچنین محتوا و مضمون مناسب نائل آمد.

با توجه به اینکه آموزش فلسفه - و بالاخص حکمت متعالیه - به کودکان و نوجوانان سابقه ندارد، اولین گام برای تحقق آن، تهیه طرح درس مناسب در هریک از مراحل آموزش است. به همین دلیل، این تحقیق در صدد است به گونه‌ای دیگر به آموزش فلسفه به کودکان و نوجوانان بپردازد. روش مورد نظر محقق، بدین صورت است که با تمرکز بر دوره پیش‌دبستانی (اولین مرحله آموزش رسمی ایران)، به سه پرسش چیستی محتوا، اهداف و روش آموزش، در آموزش فلسفه اسلامی به کودکان دوره پیش از دبستان پاسخ دهد و با تدوین طرح درس، زمینه مناسبی را برای مربیان و معلمان دوره پیش‌دبستانی ایجاد کند تا بتوانند فلسفه را به نحو مقتضی آموزش دهند و همچنین تمهیدی برای تهیه طرح درس برای سایر مقاطع تحصیلی باشد.

پژوهش حاضر بر اساس فرایند پژوهشی پژوهشگاه و در راستای اهداف پژوهشکده و به قلم محقق ارجمند، جناب حجت‌الاسلام آقای مهدی پرویزی در گروه فلسفه تألیف شد و پس از ارزیابی، توسط استادان محترم، حجت‌الاسلام آقای مسعود اسماعیلی و سرکار خانم دکتر یلدا دلگشایی و اصلاحات نهایی توسط مؤلف محترم، در زمستان ۱۳۹۰ در شورای علمی گروه فلسفه به تصویب رسید.

در پایان، از همه اعضای شورای علمی گروه فلسفه و ارزیابان و به ویژه مؤلف گرامی که با سعه صدر، در تولید و بالندگی اثر تلاش کردند، قدردانی نموده و از استادان و صاحب‌نظران، درخواست می‌شود با ارسال نظرها و پیشنهادهای سازنده خویش، ما را یاری نمایند. از خداوند منان توفیق روزافزون محقق گرامی را خواهانیم.

گروه علمی فلسفه

پژوهشکده حکمت اسلامی